

LBRIS

We know
books

J.M.G. Le Clézio

Hazard
*
Angoli Mala

Traducere din limba franceză și note
de Claudiu Komartin

EDITURA
ART

Azzar

A revenit *Azzar*.

Nassima își amintește foarte bine prima dată când l-a văzut. Era cu câteva zile înainte de 4 iulie. Baza americană era închisă de ani buni, dar în Villefranche erau încă mulți marinari îmbrăcați în uniforme albe. Se făcuse o vreme frumoasă, surprinzător de răcoroasă, cu un cer senin și cu marea de un albastru întunecat, netezit de vânt. Era dimineață, iar Nadia a coborât cu Nassima pe promenada fortului; se uita înspre mare și o strângea pe Nassima de mână atât de tare încât îi provoca durere.

L-a văzut venind. Era vizibil dinainte să se fi arătat la orizont, depășind cu uriașa lui velă triunghiulară linia mării. Soarele o făcea să strălucească precum o torță albă.

Apoi s-a apropiat de țarm. Pânzele lui imense erau întinse de o parte și de alta, s-ar fi putut spune că, parcă dintr-o altă lume, se apropia o lebedă albă și maiestuoasă. Înainta drept spre intrarea în port. Nadia a rămas nemișcată. Încă o ținea de mână pe Nassima, strângând-o dureros. La urmă, au coborât spre port în fugă, fără să-și tragă sufletul.

Vaporul era ancorat în mijlocul radei, cu pânzele coborâte. Pe punte se vedeau siluete în continuă mișcare, oameni care înfășurau pânzele, se auzeau glasuri

care strigau peste apa fără valuri, în liniștea golfului, și zornăitul lanțului de ancoră în vinci.

Nassima nu a uitat niciodată dimineața aceea, fusese magică. Credea că nu se va termina niciodată, c-ar trebui să țină luni întregi, ani, o veșnicie. Stătea acolo, nemișcată pe cheiul central, cu mâna Nadiei frângându-i-o pe a ei, fără să gândească, aproape fără să mai respire. Nava cea mare se răsucea în odgoane, încet, în voia curentului. Marea se înfiora, iar vântul aprindea scânteii. Catargele vaporului erau atât de înalte încât, pe lângă ele, totul părea mic și lipsit de importanță.

Nassima privea fix, ca și cum ar fi simțit că urma să se întâmple ceva, că o barcă se va desprinde de la cocă sau că pânzele vor fi din nou ridicate și că vaporul se va reîntoarce către orizont și va pleca pentru totdeauna. Inima îi bătea cu putere, obrajii îi ardeau biciuiți de vântul rece, de soare, de nerăbdare. Multă vreme după aceea, când își aducea aminte, simțea încă acea arsură, acea palpitație. Unda electrică din vârful degetelor, nerăbdarea. Mâna aceea devenită străină, care o strângea și mai tare, cu ardoare, cu ură. Era o imagine, doar o imagine. Înainte de venirea lui *Azzar*, Nassima era un copil. După aceea, a știut că trebuie să plece, precum Kergas, și să nu se mai întoarcă niciodată. Să lase în urmă tot ce știa și să devină altcineva.

Nassima

Când l-a întâlnit pe Kergas, Nadia Richard era infirmieră într-un spital. Toți membrii familiei o avertizaseră. Nu te măriți cu un bărbat din Antile, chiar dacă o fi el doctor în medicină. Într-o bună zi se plictisește și pleacă. Dar Nadia a făcut după capul ei și nu s-a mai văzut cu surorile și cu părinții. S-a gândit că adevărata ei familie e acolo, departe, în Martinica. Oricum, totul fusese absurd.

Acum, fusese nevoită să accepte un post de infirmieră. Pleca în fiecare dimineață cu servieta în mână și se întorcea abia seara, tăcută, epuizată. Îl avea alături pe Chérif, un băiat care o luase sub ocrotire pe Nassima. Avea optsprezece ani când ea nu avea decât doisprezece sau treisprezece și zicea deja că se vor căsători într-o bună zi, când ea o să aibă vârsta potrivită. Era înalt, serios, puțin adus de spate și uscățiv, cu părul tuns scurt și cu pielea neagră, și de aceea era ușor de crezut că sunt frate și soră.

Tot ce avea în Pennedepie¹, casa albă, cu obloane albastre, grădina, câinele, peștii roșii și iepurii cenușii, totul se dusese pe apa sâmbetei. Kergas lăsase datorii. Trebuise să vândă totul foarte repede, să ia banii, să se urce în tren și să se ducă în capătul celălalt al țării, lângă o altă mare.

¹ Localitate din nord-vestul Franței (Normandia).

Totul, mașina, mobilele, discurile, cărțile, până și plantele crescute în ghivece. Cum câinele era bătrân și aproape orb, Nadia l-a eutanasiat. Totul i se părea ficțiune. Totul era inimaginabil. Amintirile sunt ca pielea moartă, amintirile te sufocă.

Bărbatul cu care trăise, tatăl Nassimei, nu mai era. Se îmbarcase la bordul unui velier uriaș care pleca în jurul lumii și care avea probabil nevoie de un medic. Când Nadia și-a dat seama că e pe cale să piardă totul, că nu va putea salva nimic de rapacitatea creditorilor, a hotărât să plece și ea. Pennedepie trebuia lăsat în urmă.

Într-o zi, când Nassima s-a întors de la școală, totul se terminase. Nadia a dat iepurii și cușca, a aruncat peștii în bazinul de la o casă de bătrâni unde lucrase. A introdus o bulă de aer în artera poplitee a câinelui, injecțiile, până la urmă, erau specialitatea ei. Casa era goală ca un hangar, zgomotul pașilor care răsunau între ziduri o înspăimânta pe Nassima. Credea că aude mersul unei fantome. Nici măcar perdele la ferestre nu mai erau.

Nadia a pus două saltele direct pe dușumeaua din camera ei, una pentru ea, iar cealaltă pentru Nassima. O lumânare într-un pahar, când le-au tăiat curentul electric. Seara, înainte să doarmă, ca să alunge frigul iernii care nu se mai sfârșea, aprindea focul în șemineul din salon, ardea ziarele, lăzile, tot ce-i cădea în mână. Nassimei i se părea că trăiește o aventură. Și-a aruncat și ea toate lucrurile, păpușile, ilustratele, chiar și o colecție de timbre pe care i le adusese Kergas din călătoriile lui, din Africa de Sud, din India, din Trinidad-Tobago.

Au fugit într-o dimineată ca niște hoațe. Au luat un autocar, un tren și, după zile și zile de mers, au ajuns aici, la

Villefranche, pentru că mai departe n-ar mai fi avut unde să meargă. Nadia avea din ce să trăiască vreme de trei luni. A găsit un loc de muncă într-un cabinet de infirmiere, la o filială a spitalului american. Nassima a devenit o altă persoană. Aproape că a uitat.

Nassima a trăit în toți anii aceia așteptând. Nu știa prea bine ce așteaptă, ducea doar, în centrul ființei ei, un gol. Școala, liceul. Plictisul. Cântecul de pe promenada orașului, privind către mare. Nadia pleca în fiecare dimineață, se întorcea noaptea, mormăia: „Dacă mi-ar fi spus cineva c-o să trebuiască s-o iau de la capăt la patruzeci de ani!“ Nu vorbea mult, o făcea numai ca să dea ordine sau ca să se plângă. Chipul îi era aspru și mohorât, părând și mai de nepătruns din cauza ochelarilor (montură în plastic maro, plată compensată de serviciul de asistență socială) pe care și-i punea ca să citească sau ca să meșterească. Odată avusese un păr frumos, blond-cenușiu, ondulat, bogat. Nassimei îi plăcea să se ascundă, să se învâluie în el, să-i inspire mirosul râzând, pentru a mai risipi astfel tristețea. La câțiva timp după ce au ajuns acolo, Nadia și-a tăiat părul cu foarfecel. Când s-a întors de la școală, Nassima a găsit-o așezată pe un taburet în bucătărie, cu țeasta aproape cheală. Maică-sa îl scurtase dintr-o singură mișcare și-acum părea mult mai mică și mai obosită, cu un chip străveziu pe care ochii albaștri păreau încă și mai spălăciți. Nassima nu știa dacă să plângă sau să râdă, însă expresia din privirea Nadiei o avertizase: ce s-a făcut e bun făcut.

Era ținuta ei de războinică. Nadia își anulase orice posibilitate de a fi fericită. Își ștersese trecutul cu grația

unduitoare a părului ei, făcuse să dispară copilăria Nassimei la Pennedepie, cinematograful, masa servită, platourile de orez cu nucă de cocos și salatele exotice care-i plăceau atât de mult lui Kergas. Ba chiar îi interzisese Nassimei să pronunțe acel nume, spunea doar atât: K.

Numele tatălui ei. Nassima se gândea la bărbatul acela care plecase într-o aventură, îi vedea statura înaltă, ochii limpezi care luceau pe chipu-i întunecat. Ochii aceia de câine, ce vedeau și pe întuneric. La numele lui, Nassim, care însemna că venise purtat de vânt. Era prea ușor ca să trăiască împreună cu ele. Era prea ușor ca să-i reziste vântului, iar vântul îl luase purtându-l așa cum le poartă pe păsări.

Așadar, orașul acesta vechi, agățat pe-o coastă muntoasă deasupra mării, fusese locul visat pentru a lua lumea în piept. Un oraș sumbru, anorganic, fără parcuri, fără alte păsări în afară de porumbeii fără câte o aripă care se înmulțeau ca purecii, câteodată pescăruși care țipau și vânturau gunoaietele, și străzi umede unde întunericul se lăsa la ora patru după-amiaza. Iar în josul străzilor, portul cu cârciumile lui promiscue, în care ultimii americani din lume se agățau de juke-box-uri în compania fetelor care se lipeau de ei.

În locul acela, singura frumusețe era marea. Nu o mare verde, tivită cu valuri prelungi, precum aceea pe care o văzuse de câteva ori pe plaja de la Touquet, dusă acolo de K., nici un port foarte activ, cu bazine uriașe cu apă uleioasă ca la Havre, ci mai degrabă un lac negru, sclipitor, metalic și inaccesibil și deopotrivă de emoționant.

Nadia Richard nu mergea niciodată pe malul mării. Nu se apropia de plajă, cu atât mai puțin când venea vara.

Ura marea, Nassima înțelesese asta în cele din urmă, poate fiindcă, pur și simplu, K. o preferase în locul ei. Nadia își petrecea zilele de concediu închisă în casă, cu obloanele trase, întinsă pe pat, cosând sau făcându-și calculele, și potrivindu-și pe nas faimoșii ei ochelari. Iarna, se învelea cu o pătură ecosez, cu privirea pierdută pe geamul înroșit ca o tigaie de la radiatorul Buta-Thermix și se uita pierdută la flacăra ce se ondula ca o blană înveninată. Pereții apartamentului nădușeau, apa șiroia pe ferestre. Nadia disprețuia televizorul pe care-l cumpărase pentru Nassima. Privirea nu i se desprindea de geamul reșoului: „Ăsta-i televizorul meu“, spunea.

Câteodată începea să citească vreo carte pe care fiica ei o împrumutase de la bibliotecă, câte-un roman pe care îl arunca cât colo după puțin timp, cu un singur comentariu: „Nu văd ce sens are povestea asta.“ Pentru ea, lumea nu era mai mult decât o sumă de ineptii și de minciuni. Singurul lucru în care credea era durerea psihică.

Nassima ieșea cu Chérif. Într-o zi a luat-o de mână ca să se plimbe împreună pe stradă. Ea a vrut să-și retragă mâna și, cum el o strângea cu putere, s-a gândit că asta însemna ceva pentru el și i-a dat voie s-o țină de mână. Era un joc, o făcea ca și cum ar fi fost firesc. Nassimei i-a fost puțin rușine, dar, din ziua aceea, s-a obișnuit să-i dea mâna când se plimbau. Firește, aștepta să fie puțin mai departe de strada May. Nu voia ca vreo vecină să-i spună ceva maică-sii.

Chérif avea familia pe care Nassima n-o avusese niciodată. Avea un tată adevărat, o mamă, o bunică așa cum se văd prin filme, vopsită cu henna, așezată pe o sofa mare

pe care trona ca o împărăteasă care comandă unei armate de femei și de nepoți. O chema Fătima. A simpatizat-o imediat pe Nassima, chit că nu era musulmană. Îi dădea nume în arabă, ca *ya kbiddi*, ficățelul meu, sau *benti laaziza*, fetița mea preaiubită. Îi zicea și *sarsara*, greiere, pentru că era așa de subțire și de neagră. Pe un platou mare, de alamă, se serveau ceai și prăjituri tunisiene, iar femeile și copiii stăteau așezați pe jos, cu spatele sprijinit de pernuțe ca să poată trage cu coada ochiului la televizor, la filmele romantioase care o făceau pe Nadia să-și iasă din fire, sau, dacă nu, Fătima punea o casetă în radiocasetofon și asculta muzică egipteană, siriană, tunisiană, glasuri de femei care cântau cu putere, gemete de vioară, iar cele două surori mai mici ale lui Chérif dansau pe ritmul de darbuka². Era un vârtej de sunete și de mirosuri în apartamentul acela minuscul, care o amețea de tot pe Nassima. Uita de toate, râdea și aplauda din toată inima. Mama lui Chérif îi vorbea în arabă, iar Chérif îi traducea. Învățase deja fragmente de propoziție, de felul: *La, choukar allah wajib* sau *saba*, când un copilăș se întorcea de la frizer. Prinsese de asemenea câteva înjurături de la frații lui mai mici, ceea ce-l scotea din sărite pe Chérif.

Tatăl lui Chérif lucra la șantierele navale Saremito și așa a ajuns și Chérif ucenic acolo. Mama lui făcea menajul pentru bogații din Corne d'Or, în vilele cocoțate deasupra mării, cu piscine și grădini suspendate. Sora lui mai mare era logodită și, în așteptarea zilei când urma să se căsătorească, muncea într-o fabrică de blugi în Monaco.

² Tobă de dimensiuni mici, de origine egipteană, cu un corp de formă conică, răspândită în întreg Orientul Apropiat.

Preferatul Nassimei era Murad, cel mai mic dintre frații lui Chérif. Opt ani, o claie de păr buclat, ochi strălucitori și negri ca agatele, Nassima îl supranumise Mowgli. Pe el, numele ăsta îl făcea să râdă, fiindcă el nu știa decât de Michael Jackson. Îl imita foarte bine dansând în fața televizorului. Ieșeau împreună cu Chérif, Nassima îi dădea mâna stângă, iar mâna dreaptă – lui Chérif. Făceau o echipă de tot hazul. Într-o zi, au fost atacați pe promenadă de către niște huligani cu șepci și lanțuri. Dar Chérif era înalt și zdravăn și i-a pus pe huligani la locul lor, luând o piatră de pe jos: „Primul care face un pas, îi crăp capul!“ În timpul ăsta, Nassima a fugit cât a putut de tare cu Murad înspre doc, cu inima cât un purice. După aceea, Murad i-a dăruit solemn briceagul lui și i-a arătat cum se folosește. Din acea zi, Nassima s-a simțit diferită. Ca și cum înăuntrul ei ar fi fost două persoane și, într-o bună zi, ar trebui să aleagă între ele. Nu-și pusese prea multe întrebări înainte. Îi făcea rău și se gândea, de asemenea, la Kergas, la felul în care plecase și le lăsase singure pe lume, pe ea și pe Nadia. Începuse să-l urască de-a binelea. Ca și cum, plecând, el ar fi rupt ceva înăuntrul ei, poate chiar desenase granița care separă morții de vii. Prima oară când a folosit cuțitul a fost pe ea. Întinsă în pat, noaptea, îi apăsa vârful pe piept, între sâni, pentru a simți cum bătăile inimii făceau lama să tresalte. În fiecare seară, îl împingea și mai mult, până când o picătură de sânge întunecat i-a licărit pe piele.

Azzar era acolo, singur în mijlocul radei, ca și cum s-ar fi reîntors să caute ceva – sau pe cineva.

În fiecare dimineață, de când se trezea, Nassima alerga până în port, cu inima bătându-i ca înaintea unei întâlniri. Vaporul era tot acolo, dar nu părea același. Câteodată era întors către larg, gata de plecare. Sau se așeza de-a curmezișul, și toate cordajele și siluetele de pe punte se zăreau cu claritate. Bompresul puțin înalt, fiecare hoban, fiecare parte a lemnăriei. În anumite dimineți, pânza cea mare era ridicată, nu complet întinsă pe catarg, ci formând la exterior o curbă, iar Nassima putea să distingă cu precizie tendoanele de lemn foarte subțiri care semănau cu nervurile unei frunze imense. Nassima se obișnuise acum să-l aibă în fața ochilor. Nu-i mai inspira teamă, era o imagine prietenoasă, familiară. Ca un animal uriaș care se odihnea singur pe câmpie, îi trimitea Nassimei o invitație nerostită. Aceasta a fost clipa când Nassima s-a gândit pentru prima dată să se apropie de el, să alunece cu barca până la coca mare și albă, să-l atingă, să fie la umbra trupului său. Dar, în ciuda a tot ce-i spusese, Chérif nici n-a vrut să audă.

– Ești nebună? M-ar omori patronul!

Lotca lui Saremito se clătina prinsă de un capăt de funie, în apa uleioasă a docului. Să plutești încet, vâslind în amurg, până la navă, să pătrunzi sub etravă, ca într-un vis.

Într-o dimineață, între popii de sprijin era întins – ca un cort – un coviltir alb, iar Nassima și-l imagină pe căpitan întins într-un hamac, gata să așpească și să viseze, cu privirea ațintită către norii de la orizont. Cu urechea întoarsă într-acolo, percepea un zgomot ascuțit și slab, care se rostogolea la suprafața mării. Chérif n-auzea nimic.

– Ascultă, face vâââjj, n-auzi?

Scutura din cap.

– Sunt sigur că la bord e cineva care cântă la vioară, crezi c-o fi Moguer?

Moguer, Juan Moguer, unul dintre cei mai bogați oameni din lume, cântând la vioară în hamac. Toată lumea vorbea despre Juan Moguer, despre filmele pe care le făcuse, despre banii pe care-i cheltuia, despre fanteziile lui. Când auzea muzica aceea, Nassima se umplea de un sentiment plăcut, ca și cum această descoperire justifica dintr-odată interesul pe care îl arăta față de *Azzar*.

Chérif n-o urma în reverii. Când Nassima se așeza pe creneluri, cu ochii fixați asupra lui *Azzar*, aștepta o clipă, apoi pleca mormăind:

– Mi se rupe de actorașul tău și de vaporul lui de cinema! Nassimei i se părea cumva amuzant că era gelos.

– Nici măcar nu este actor, el e cel care face filmele, înțelegi?

Chérif ridica din umeri. Probabil nu se gândise niciodată că ar exista cineva care produce filmele. Dar dacă era gelos, era pentru că Moguer chiar putea să fie interesat de

ea, că nu mai era doar o fetiță străvezie, închisă într-un apartament din strada May.

Moguer cobora din când în când pe țărnișă. Era imprezvizibil. Barca se desprindea de navă, traversa oglinda apei până la cheiul principal. Mergea fără grabă, cu marinarul malgaș stând în picioare în față, cu piciorul așezat pe maneta de la rezervor, Moguer în partea din față, așezat pe bord, cu hazlia lui pălărie pescărească de pânză. Dar chiar și mergând atât de încet, Nassima nu ajungea în port înaintea lor. Moguer avea întâlniri de afaceri, un taxi venea să-l ia și să-l ducă, în cea mai mare viteză, la Monaco. Nassima nu înțelegea de ce era așa de important pentru ea să-l observe pe Moguer în spatele geamului fumuriu al unui Mercedes. Poate că era vorba doar de simpla curiozitate. Poate că, vag, aștepta ceva, aștepta ca el să se uite la ea, să-i vorbească, iar ea să se vadă deodată la bordul navei, iar viața să i se schimbe. Ea era captivă, iar pentru el totul era posibil, el era un om liber, cel care pleacă și se întoarce când vrea, ca o pasăre de pradă.

Într-o duminică – era întâi decembrie –, când chiar nu se aștepta la asta, Nassima l-a întâlnit. N-a văzut venind nicio barcă, probabil că Moguer nici nu dormise la bord, niciun taxi n-a venit după el. La colțul cafenelei de pe doc aștepta o mașină gri, iar niște pescari stăteau pe terasă, sub umbrele. La un moment dat, un grup mic de oameni a înaintat către dig, iar când au ajuns lângă apă, Nassima l-a recunoscut pe Moguer printre ceilalți. Nu mai avea pălăria pescărească, era îmbrăcat într-un costum deschis la culoare și purta pantofi negri, dați cu ceară. Era în mijlocul grupului, iar când a trecut prin dreptul Nassimei, i-a aruncat o

privire, fără să asculte ce-i spuneau ceilalți sau ascultându-i distrat, iar ochii i s-au strâns puțin, cu o expresie amuzată, puțin batjocoritoare, și zâmbind ușor, ca și cum i-ar fi zis cu voce scăzută: „Te-am văzut!“

Nassima era atât de surprinsă că nu a avut timp decât să surâdă vag, simțind în același timp cum sângele îi aprinde obrazii și gâtul, iar privirea lui Juan Moguer era un fel de coardă întinsă care-i vibra până în fundul inimii. În secunda următoare, portiera mașinii gri s-a deschis, iar Nassima a putut să deslușească înăuntru silueta soției lui, o femeie trupeșă, frumoasă, cu părul roșcat și cu pielea albă ca laptele. Juan Moguer s-a urcat în față, a închis portiera cu geam fumuriu, iar oamenii care erau așezați la mese au aplaudat cu frenezie, ca și cum totul ar fi fost o scenă de film care se derula în fața lor. Era o priveliște grotescă, iar Nassimei i s-a făcut rușine și s-a întrebat ce-ar fi spus Chérif.

Nassimei i-a fost ciudă, a fost furioasă pe ea însăși, pe Moguer. Ceea ce i se întâmplase Nadiei – singurătatea, pierderile, exilul în apartamentul acela umed și întunecat din strada May, lui nu-i păsa de toate astea. Moguer era asemenea lui K., nu voia să știe nimic, iar Nassima îl ura pentru asta. Nimic nu putea să schimbe situația, rămânea o prizonieră, transparentă, o *sarsara*, o mică insectă neagră într-un colț al șemineului. Trebuia să plece, să lase totul în urmă.

Seara, a avut loc un foc de artificii, iar *Azzar* a strălucit luminat de ghirlande ca un tort aniversar, oarecum ridicol, cumva excesiv, un adevărat vapor de cinema, i-a trecut Nassimei prin minte. Apoi s-a hotărât. Nu a împărțit